

Józef Michalski

– dowódca 14 Pułku Powstańców Śląskich

W sierpniu br. minęła 61 rocznica śmierci Józefa Michalskiego, jednego z czołowych dowódców powstań śląskich, komendanta POW Górnego Śląska okręgu wodzisławskiego, dowódcy wodzisławskiego 14 Pułku Piechoty Powstańczej, a w czasie kampanii 1939 roku dowódcy III Batalionu Obrony Narodowej.

Zmarł 29 sierpnia 1947 roku w Nysie w wieku 58 lat. Pogrzeb odbył się 1 września, przy udziale powstańczych poczty sztandarowych oraz przybyłych z Górnego Śląska delegacji grup powstańczych. Okazało się, że śmierć tego skromnego i prawego człowieka poruszyła nie tylko rodzinę, ale i szerokie grono jego podkomendnych i znajomych.

W pamięci naszej pozostał na zawsze obraz człowieka życzliwego, pełnego radości życia, który zawsze służył radą i pomocą. Jednak w sprawach dotyczących polskości i polityki, był twardy i niezłomny. Tego nauczyło go życie i dom rodzinny.

Jego rodzice z powodu działalności patriotycznej zostali zmuszeni przez władze pruskie do opuszczenia Górnego Śląska. Przenieśli się do Westfalii, do Geilenskirchen, gdzie w 1889 roku urodził się Józef Michalski, jako siódme dziecko Franciszka i Pauliny z Konopków.

Na Śląsk rodzina wróciła w 1896 roku i zamieszkała w Rydułtowach, gdzie Józef ukończył szkołę podstawową. W domu poznawał historię Polski.

Wczesnie zaczął angażować się w działalność społeczno-narodową. Jako siedemnastolatek wstąpił do Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Królewskiej Hucie, następnie należał do Towarzystwa św. Józefa w Biertułtowach i do Towarzystwa „Eleusis”.

W „Sokole” działał też w Starogardzie, gdzie przebywał kilka lat, kończąc szkołę dla drogerzystów. Była to część szeroko zakrojonego planu stworzenia polskiej klasy średniej na ziemiach zaboru pruskiego, zgodnego z ideałami pracy organicznej. Tam poznał swoją przyszłą żonę, Helenę z Kuberskich, z którą zawarł związek małżeński w 1912 roku. Z małżeństwa tego urodziło się troje dzieci: córki – Halina i Danuta oraz syn Włodzimierz.

Po powrocie na Śląsk w 1913 roku Józef Michalski otworzył na wodzisławskim rynku drogerię pod szyldem „Św. Barbary”.

Do wybuchu I wojny światowej czynny był w Towarzystwie Czytelni Ludowych. Książki były jego wielką pasją.

W 1914 roku został zmobilizowany do armii pruskiej, walczył na froncie zachodnim i wschodnim.

Pod koniec wojny, w ramach działalności niepodległościowej, został dowódcą okręgu wodzisławskiego Polskiej Orga-

nizacji Wojskowej Górnego Śląska. W maju 1919 roku został mianowany komendantem ekspozytury wojskowej w Piotrowicach na Zaolziu, gdzie organizował oddziały z napływających z Górnego Śląska uchodźców.

Po upadku I powstania śląskiego schronił się przed prześladowaniami niemieckimi na terenie Polski. W grudniu 1919 roku, po ogłoszeniu amnestii, powrócił do Wodzisławia Śląskiego, gdzie został aresztowany i postawiony przed sądem wojennym. Jedynie bardzo ostra interwencja przyjaznych Polakom oficerów francuskich, nadzorujących w imieniu Ligi Narodów sytuację na Górnym Śląsku, uratowała go przed rozstrzelaniem.

Po powrocie z więzienia został komendantem reaktywowanej POW oraz organizował akcję plebiscytową jako kierownik okręgu wodzisławskiego. W czasie II powstania śląskiego na czele oddziałów powstańczych zajął Wodzisław Śląski.

W III powstaniu dowodził 14 wodzisławskim Pułkiem Piechoty Powstańczej, walczył w ramach frontu grupy Południe. W czasie walk o Wodzisław Śląski został ciężko ranny salwą z karabinu maszynowego. Rana ta częściowo zaleczona, spowodowała w późniejszym czasie komplikacje i stosunkowo wczesną śmierć.

W 1922 roku, po przyłączeniu części Górnego Śląska do Polski, otrzymał stopień podporucznika Wojska Polskiego. W tym okresie był komendantem miasta, potem wiceburmistrzem, a do 1939 roku prezesem Rady Miejskiej Wodzisławia Śląskiego.

W okresie międzywojennym pełnił funkcję komendanta powiatu rybnickiego Związku Powstańców Śląskich oraz wiceprezesa Zarządu Głównego. Nadal działał w „Sokole” oraz w Związku Polskich Kół Śpiewaczych, którego prezesem był w latach 1928-31 i 1937-39.

Jedną z najważniejszych dla przyszłości Wodzisławia Śląskiego inicjatyw, podjętych przez niego, była decyzja o budowie na wzgórzu nowoczesnej szkoły podstawowej, której budynek stał się po wojnie siedzibą I Liceum Ogólnokształcącego.

Czynnie działał w Komitecie Opieki nad Bezrobotnymi.

W 1935 roku, występując w wyborach jako kandydat niezależny, uzyskał mandat poselski do Sejmu Śląskiego. W Sejmie, wraz z innymi posłami, występował w obronie Wojciecha Korfantego, aresztowanego po powrocie z emigracji. Był jego gorącym zwolennikiem i pozostał wierny ideałom Korfantego do końca.

Wiosną 1939 roku otrzymał rozkaz utworzenia oddziałów pomocniczych dla Korpusu Ochrony Pogranicza w celu kontrolowania granicy polsko-niemieckiej oraz organizowania sieci informatorów. Oddziały te w krótkim czasie zostały przekształcone w III wodzisławski Batalion Obrony Narodowej składający się z trzech kompanii. Po wybuchu II wojny światowej batalion w ramach działań armii „Kraków” wycofał się na wschód, a 17 września, w związku z atakiem ZSRR na Polskę, na południe, gdzie przekroczył granicę polsko-węgierską, unikając niewoli rosyjskiej.

Pierwszym zadaniem Józefa Michalskiego na Węgrzech było uzgodnienie działań z generałem Jatebickim i zorganizowanie przerzutu do Francji osób zdolnych do dalszej służby wojskowej. Część batalionu wysłano transportem do granicy jugosłowiańskiej, a część Węgrzy internowali w obozie w Talia, skąd 70 osób, które dołączyły w czasie odwrotu do batalionu, wróciło na Śląsk, korzystając z oferty konsula III Rzeszy. Pozostali, pod dowództwem Józefa Michalskiego, przeszli do obozu w Szob. W tymże obozie J. Michalski został wybrany starszym obozu, był również organizatorem tajnej akcji „Ewa” (ewakuacja), umożliwiając wyjazdy do Francji zdolnym do dalszej walki. Poza tym zorganizował stałą służbę łączności między Śląskiem a wyjeżdżającymi do Wojska Polskiego na Zachodzie. Łączność ta działała sprawnie do 1942 roku. Po zakończeniu akcji Józef Michalski przeniósł się do Budapesztu, gdzie współpracował z Delegaturą Rządu Rzeczypospolitej.

Do kraju powrócił w 1945 roku, nie mając oparcia w Wodzisławiu, zamieszkał w Nysie, gdzie tworzył od podstaw struktury władz polskich razem ze swoimi podkomendnymi z III batalionu obrony narodowej. Stworzył polski Zarząd Miejski. Został też w tym czasie wybrany prezesem Związku Weteranów Powstań Śląskich.

Ciężka choroba serca, strata w czasie wojny ukochanej córki Haliny, a także wrogie działania władz komunistycznych przyczyniły się do przedwczesnej śmierci Józefa Michalskiego. Zgodnie z jego życzeniem beczenną dokumentację dotyczącą działań wodzisławskiego III Batalionu Obrony Narodowej oraz pozostałą korespondencję dotyczącą spraw związanych z powstaniami, jego syn Włodzimierz Michalski przekazał Zarządowi Sekcji Powstań Śląskich przy ZBOWID-zie w Wodzisławiu Śląskim.

Staraniem Zarządu Związku Weteranów Powstań Śląskich, w 1948 roku przewieziono trumnę ze zwłokami śp. Józefa Michalskiego do Rybnika i pochowano w kwaterze dowódców powstań śląskich na cmentarzu komunalnym. W uznaniu zasług Józef Michalski został odznaczony: Krzyżem Wojskowym „Virtuti Militari”, Krzyżem Niepodległości, Gwiazdą Górnośląską, Śląską Wstęgą Waleczności i Zasługi, Krzyżem POW, Medalem „Polska Swemu Obrońcy” oraz Brązowym, Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi. Jego imieniem nazwano jedną z ulic Wodzisławia Śląskiego.

Przemysław Michalski

